

tie en maatschappelijke dienstverlening speciale blikvangers (blz. 385-407). Opmerkelijk is de kritiek die de auteur met nadruk richt op de ongelijke toepassing van die reactiemiddelen: niet alleen blijkt er een grote diversiteit te heersen in de houdingen van de rechters tegenover de verschillende sancties — en is meteen ook de frekwentie van hun aanwending zeer uiteenlopend —, ook de uitvoering van de straffen en maatregelen is dermate ongelijk, dat de identiteit van een sanctie soms in vraag kan worden gesteld. Zo wijst de auteur op de grote verscheidenheid in de uitspraak en uitvoering van geldstraffen, probatie, 'Community Service Orders'. Zijn pleidooi voor een meer gesystematiseerd beleid inzake strafkeuze is wellicht in grote mate een reactie op de ongelijke strafbedeling. Wenst men echter dat een dergelijk beleid ook op een vrij algemene consensus zou steunen, dan valt er nog een lange weg af te leggen: Ashworth slaagt er precies in, niet één enkele penologische benadering aan het woord te laten, maar het bonte pluralisme van de crimineel-politieke opties in Engeland te weerspiegelen. Voor de continentale jurist en criminoloog moge het stimulerend zijn vast te stellen dat, ondanks alle skepticisme — de auteur mocht het zelf meemaken, dat een onderzoeksproject van het Criminologisch Instituut te Oxford over straftoemeting door een Lord Chief Justice werd stilgelegd... — er van het justitiesysteem zelf nog de nodige initiatieven voor hervormingen worden verwacht. Of is ook dat vertrouwen strikt insulair op te vatten?

A. Wijffels

Sociaal strafrecht, door J.F. Dekeersmaeker en J. Van Steenberge (editors). Reeks Sociaal Recht nr. 23 Kluwer Rechtswetenschappen, Antwerpen, 1984, 193 blz.

Twee jaar na een op 24 september 1982 gehouden studiedag over sociaal strafrecht verscheen in de Reeks Sociaal Recht een verslagboek dat voor een groot deel de toen voorgedragen referaten bundelt. Twee bijdragen vindt men in het verslagboek evenwel niet terug: de tekst van ir. Heselmans over de inspectiediensten en de uiteenzetting van dr. Bonte over de rol van de medische inspectie, een leemte die geïnteresseerden misschien kunnen opvullen met het decembernummer van het tijdschrift *Oriëntatie*, jaargang 1984, dat grotendeels aan de diverse arbeidsinspecties gewijd werd. De bijdrage omtrent de strafrechtelijke aansprakelijkheid van mandatarissen van rechtspersonen, op de studiedag gebracht door prof. De Gryse, werd vervangen door het preadvies voor de Vereniging voor de vergelijkende studie van het recht van België en Nederland van de hand van Mr. Colaes. Tenslotte werden twee reeds gepubliceerde teksten aan de bundel toegevoegd, een Nederlandse vertaling van het overzicht van rechtspraak en wetgeving sociaal strafrecht over de periode 1971-1981 van de hand van H.-D. Bosly (eerder verschenen in *Journal des Tribunaux du Travail*, 1983, 125-137), en een overdruk uit de Bibliografie van het Belgisch sociaal recht met betrekking tot het sociaal strafrecht in de periode 1960-1981, samengesteld door de professoren Dekeersmaeker en Van Steenberge.

Deze aanpassingen ten spijt maakt het boek echter een weinig homogene indruk en blijft de nood aan een eerste (Nederlandstalig) handboek over deze materie o.i. bestaan. Dit doet echter niets af aan de kwaliteit van de individuele

bijdragen, die er trouwens borg voor staat dat minstens sommigen ervan onmisbaar zullen blijken voor practici van het sociaal strafrecht.

In hun *probleemstelling* wijzen Dekeersmaeker en Van Steenberge terecht op de delicate opdracht die voor de beoefenaars van het sociaal strafrecht is weggelegd, en die een grondige kennis van beide betrokken rechtsgebieden onderstelt. De auteurs stellen echter ondanks, of misschien juist omwille van deze moeilijkheid, een toegenomen belangstelling voor het sociaal strafrecht vast, die o.i. vooral aan Franstalige kant reeds bepaalde vruchten heeft afgeworpen en die, gekoppeld aan de enorme toename van het wetgevend materiaal terzake zeker een wetenschappelijke bezinning verantwoordt.

Terecht stelt prof. F. Gorlé de vraag naar de onmiddellijke praktische relevantie van zijn bijdrage over *de plaats van het sociaal strafrecht ten overstaan van het 'gemeen' strafrecht*. Niemand zal echter betwisten dat de door hem bepleite synthese van het sociaal strafrecht en de integratie ervan in het gemeen strafrecht de praktijk slechts verlichting kan brengen, zeker wanneer zij gepaard gaan met een ruime depenalisering en decriminalisering.

Direct bruikbaar voor die practici, en in niet geringe mate, is de uitstekende bijdrage van prof. R. Declercq, die scheepgaat onder de niet geheel de lading dekkende vlag *de uitoefening van de strafvordering in het sociaal recht*. De bijdrage bevat immers ook een hoofdstuk over de materieelstrafrechtelijke bepalingen uit het arbeidsrecht, en vormt in die zin een aanvulling van een tekst die de auteur destijds liet verschijnen in het eerste deel van de verslagboeken over 'Raakvlakken tussen sociale zekerheid en andere rechtstakken' (Brussel, Larcier, 1979, 13-45), met als onderwerp de materieel-strafrechtelijke bepalingen in het sociale zekerheidsrecht. Het mag betreurd worden — en het is in deze zin typerend voor het besproken werk — dat beide teksten, die samen een grondige en overzichtelijke benadering vormen van de meest penibele vraagstukken van het sociaal strafrecht, niet in één werk werden opgenomen. De gelijklopende structuur van beide delen, die een snelle raadpleging moet toelaten, toont trouwens overduidelijk de mogelijkheid aan zulks te doen. Ofschoon de laatste tekst op geen echte conclusie eindigt, vormt de praktische bekommernis van de auteur geen beletsel om terloops — maar niet minder raak — de onvolmaaktheid van het sociaal strafrecht te hekelen. De bescheidenheid die hem siert had hem eerder tot de bedenking gebracht dat de vraag of het strafrecht in een bepaalde materie moet blijven eigenlijk aan de penalist ontsnapt. Of dat deze laatste er ten minste niet over te beslissen heeft...

In zijn bijdrage *het werkingsapparaat van het sociaal strafrecht* benadert eerste advocaat-generaal bij het Arbeidshof te Gent, dhr. Vandermeersch drie specifieke elementen die de handhaving van het sociaal recht beogen te verzekeren: de inspectiediensten, de gespecialiseerde magistratuur belast met de uitoefening van de strafvordering en het systeem van de administratieve geldboeten. Ondanks de beknoptheid van zijn tekst slaagt de auteur erin tal van praktische probleemgebieden aan te raken, wat hem niet belet te eindigen met enkele kritische beschouwingen nopens een eventuele gedeeltelijke depenalisatie van het sociaal recht en omtrent de vaak gebrekkige wetgevende techniek die er — helaas tot in de (voorbije) bijzondere machtenperiode — blijkt te vigeren.

De bijdrage van Mr. Colaes tenslotte behandelt diverse vragen m.b.t. *de strafrechtelijke aansprakelijkheid van mandatarissen* met het oog op een vergelij-

king tussen de Belgische en Nederlandse oplossingsmodellen terzake. De auteur komt tot de vaststelling dat beide landen uiteindelijk met een identiek probleem worstelen: het efficiënt bestrijden van een toenemende collectiviteitscriminaliteit, wat in de twee onderzochte systemen blijft steunen op het individuele optreden van fysieke personen door wie een collectiviteit kan optreden.

Samenvattend kan gesteld worden dat het besproken werk bijdragen bevat waarvan de inhoud varieert van interessant tot voor de praktizijn onmisbaar, doch dat het, de redactionele bijschavingen en vrij laattijdige publikatie ervan ten spijt, niet het handboek sociaal strafrecht geworden is, waar sommigen op gewacht hebben. Misschien ware zulks ten dele te ondervangen geweest door de optie voor verspreiding van de teksten via een bijzonder nummer van een tijdschrift, naar analogie met het nummer 7/8 van de jaargang 1984 van het Franse *Droit Social*, dat de referaten bundelt van een op 20 april 1984 gehouden colloquium over Arbeidsrecht en Strafrecht.

Ch. Persyn

Recht op zoek naar economie?, door B. Bouckaert, Gandaius 3 E. Story-Scientia, Gent, 1984, 49 blz.

Als derde nummer in de reeks *Gandaius* — een uitgave van de Rechtsfaculteit van de Rijksuniversiteit te Gent — verscheen onder de titel 'Recht op zoek naar economie? Prolegomena tot een economische analyse van het recht' de inaugurale les van Boudewijn Bouckaert.

De auteur omschrijft zijn onderwerp als 'een rondgang in de raakpunten tussen rechtswetenschap en economische wetenschap' en achtereenvolgens gidst hij ons doorheen een kleine doch goed gevulde wetenschapstheoretische zaal en een wat uitgebreider verzameling praktische voorbeelden van een economische analyse van rechtsregelen en -instituten. Vertrekkende van het basisaxioma van de economie — de mens als *homo economicus* — komt hij hierbij tot de conclusie dat recht en economie beide hun bron vinden in dezelfde kentering van 'la condition humaine': het leven en samenleven in een wereld van schaarse middelen, waaruit de noodzaak voortvloeit tot economiseren en het trekken van juridische scheidslijnen inzake beschikbaarheid van middelen. Waar de rechtswetenschap echter in wezen begaan is met het instellen van grenzen tussen de beschikkingsdomeinen van individuen en instellingen, richt de economische wetenschap zich uitsluitend op het economiserend gedrag van deze individuen en instellingen binnen hun — technisch en juridisch — beschikkingsdomein. Deze uiteenlopende benaderingen dienen nu volgens de auteur 'door kruisbevruuchting verrijkt', want zonder kennis van het recht komt de econoom tot onjuiste analyses of zelfs tot de onverklaarbaarheid van bepaalde verschijnselen, terwijl de jurist in de economie vaak een verklaring zal vinden voor juridische evoluties en bovendien moet rekening houden met de economische effecten van juridische veranderingen.

Ter illustratie van deze verrijking worden een aantal voorbeelden uitgewerkt uit diverse rechtstakken, waarvan wij er slechts enkele weerhouden. Zo suggereert